

Offra inte olydnaden

Tidningen Arbetet 1991

I berättelsen om Abraham och hans son Isak, bestämmer Gud sig för att sätta Abraham på prov, och Gud säger: Ta din son Isak, din ende son, som du har kär, och gå bort till Mora land, och offra honom där som brännoffer, på ett berg som jag skall säga dig" (1 Moseboken 22:1-2).

Och Abraham går för att utföra Guds vilja. Han frågar inte Gud varför han ska offra sin son, han frågar in om det finns något annat sätt för honom att visa kärlek och solidaritet. Inte heller ifrågasätter Abraham Guds uppenbart dåliga självkänsla. Jag menar, bara den med ett mycket skadat självt kan komma på att kräva ett så orimligt bevis på kärlek, så som Gud kräver barnamord.

Nej, Abraham ifrågasätter inte och stannar heller inte upp för att ta reda på vad han själv känner. Han har kopplat bort sina känslor och utför befallningen mekaniskt.

När Abraham så har lyft kniven för att, som bibeln uttrycker det, slakta sin son ropar Herrens ängel på Abraham, och säger: "låt inte din hand komma vid gossen, och gör ingenting med honom. Ty nu vet jag att du fruktar Gud, nu då du inte har undanhållit mig din ende son".

Och vi, som läser den bibliska texten, suckar av lättnad. En räddande ängel hindrar Isak från att slaktas, och fadern från att bli barnamördare. Och vi lär oss, att den lydige belönas med att bli sedd.

I "Den dold nyckeln" berättar Alice Miller att när hon studera olik konstnärers tolkningar av denna bibliska berättelse, slog det henne att inte en enda målning uttrycker tvivel om det riktiga i Abrahams handling. Sonen finner sig i sitt öde och Abraham vänder sig mot Gud – "om han ville fråga Gud om han nu utför sitt uppdrag riktigt".

Alice Miller skriver: Där ligger sonen, en vuxen man i sin fulla kraft, och väntar på att bli mördad av sin far; på en del bilder tålig, ugn, undergiven, på en enda gråtande, men på ingen upprorisk. På ingen av dessa bilder kan man läsa frågor som "varför?" i Isaks ögon, frågor som: "Far, varför tänker du döda mig, varför är mitt liv inte värt något för dig?".

Inte i något konstverk kunde Alice Miller finna tvivel om det riktiga i bibeltexten och hon skriver: "Vetskapen om att barnet offras är så djupt rotat i oss att vi hittills knappt tycks ha funnit den ohygglig berättelsen om Isak och Abraham på något sätt besynnerlig".

När Alice Miller studerade dessa målningar kunde hon plötsligt se symboliken och dra paralleller till vår situation idag. De produceras vapen som tveklöst är avsedda att förinta nästa generation, men de som genom vapenproduktionen ökar sin förmögenhet, makt, prestige tänker inte på konsekvenserna. "Liksom Abraham ser de inte vad deras händer gör utan de är helt upptagna av att fylla kraven uppifrån".

Det var framför allt denna bibliska berättelse som fick mig att, redan som barn, ta avstånd från vår religion. Abraham är den förste patriarken och budskapet – att lydnaden till Fadern är större än kärleken till Barnet – är inte bara tydligt, utan också oförlåtligt.

"Ty nu vet jag att du fruktar Gud, nu då du inte har undanhållit mig din ende son". Fruktan och Lydnad går i arv från fader till son. Det som krokigt ska bli, ska börjas i tid och även Isak ska tämjas, d.v.s. göras tillgänglig för makten.

Men den befallande rösten är inte alltid Guds. Den kan också tillhöra Ideologin, Politiken, Pengarna. Och liksom sina fäder, fortsätter sönerna att "... marschera, sjunga sånger, död och låta sig dödas och inbilla sig att de utför ett uppdrag av största vikt".

Det är ett moraliskt mycket högt pris som betalas, om och om igen. Och om inte sonen, menar Alice Miller, ifrågasätter faderns (Guds, statens, chefens, officerarens) kritiklösa och känslolösa handlande går vi mot vår världes undergång. Det finns inga räddande änglar, Isak måste själv frigöra sina händer från Abrahams grepp.

Det världen behöver idag är olydiga sönder.